

SPEECH THERAPY. SPECIAL PSYCHOLOGYDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-36>**ADAPTIVE SEXUAL SCENARIOS OF PERSONS
WITH DISABILITIES****АДАПТИВНІ СЕКСУАЛЬНІ СЦЕНАРІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ****Hupalovska V. A.**

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine
Researcher ID: AAF-6070-2019*

Гупаловська В. А.

*кандидат психологічних наук,
доцент,
доцент кафедри психології
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-5994-2102*

Зрозуміло і природно, що кожна людина, особливо репродуктивно активна, хоче бути щасливою. Потреба мати романтичні стосунки, сім'ю та дітей в майбутньому актуальна у ранній дорослості. Однак, в осіб з соматичними проблемами та інвалідністю задоволення романтичних та сексуальних потреб може мати певні особливості.

З метою з'ясувати, які особливості сексуальності та сексуальні сценарії можуть бути адаптивними та призводити до підвищення рівню соціально-психологічної адаптації молоді з інвалідністю ми здійснили психологічне опитування 122 осіб з інвалідністю віком від 21 до 40 років (середній вік $M=27,56$ років, $Std.Dev.=8,12$) на предмет суб'єктивного благополуччя (Опитувальник суб'єктивного благополуччя К. Ryff в адаптації Н.Н. Лепешинського (Ryff, 1995), адаптивності та адаптації (опитувальник К.Роджерса-Даймонд), опитувальник сексуальних сценаріїв (Типи сексуальних сценаріїв В. Гупаловської, 2020) [2], Багатовимірний опитувальник підходів до сексуальності Wiliam J.Snell, Jr., Martha S. Zlokovich, and Deborah G. Wooldridge (адаптація Гупаловської В.А.) [1].

Після отримання та обрахунку результатів був використаний регресійний аналіз. Статистична обробка отриманих результатів проводили за допомогою статистичного пакету програм Statistica 8.0 for Windows.

Сексуальний сценарій ми визначаємо як дискурсивний спосіб організації власного сексуального життя, великою мірою уявну когнітивну схему, згідно з якою людина організовує та оцінює своє сексуальне життя.

Суб'єктивне благополуччя ми досліджували, спираючись на концепцію спектру психологічного здоров'я як репрезентанта щастя С. Keyes (Ryff, Keyes & Lee, 1995) [4]. У цій моделі психологічне здоров'я/нездоров'я, психічна хвороба є незалежними (ортогональними) осями, вимірами. Модель розглядає три чинники: емоційне гедоністичне благополуччя, як переважання позитивних емоцій, соціальне евдемонічне благополуччя (внесок у суспільні процеси, суспільна корисність, відчуття належності, розвитку, прийняття), психологічне евдемонічне благополуччя. Останні два компоненти відповідають моделі психологічного благополуччя К. Ryff й відображають прийняття себе, управління оточенням, позитивні стосунки, наявність цілей в житті, автономію, особистісний ріст, розвиток тощо).

Виявлення рівня та чинників адаптивності осіб з інвалідністю, з'ясування факторів психологічного благополуччя та особливостей сексуальності, які найбільше впливають на соціально-психологічну адаптацію осіб із серйозними соматичними захворюваннями та інвалідністю внаслідок них, дасть нам можливість змоделювати особистість людини з обмеженнями життєдіяльності у площині формування (за необхідністю корегування) сценаріїв сексуальної поведінки, які ведуть до соціальної адаптації. При цьому, як зазначає Шевцов А.Г., провідну роль у формуванні відповідної адаптивної поведінки відіграють саме внутрішні мотиваційні сили, які принципово відображають суб'єктивність механізмів соціального реабілітування та самореабілітування [3].

Таблиця 1

Прогностична модель для показника Адаптивність в контексті психологічного благополуччя та сексуальних сценаріїв (N=122)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,9512	0,9049	0,8752	12,993

c. Predictors: (const) Автономія, Психологічне благополуччя (К. Ryff), Баланс афекту, Осмисленість життя, Людина як відкрита система, Емоційне благополуччя, Психологічне благополуччя (С. Keys), Романтичний сексуальний сценарій, Інструментальний сексуальний сценарій, Гедоністично-комунікативний сексуальний сценарій.

Dependent variable: **Адаптивність**

Таблиця 2

**Лінійні коефіцієнти для предикції залежної змінної
Адаптивність (N=122)**

	Non-standardized coefficients		Standardized coefficients		t	p-level
	Beta	Std.Err. – of Beta	B	Std. Err. – of B		
Intercept			97,639	27,822	3,509	0,0014
Автономія	-0,3055	0,0758	-1,025	0,254	-4,029	0,0003
Психологічне благополуччя (К. Ryff)	0,4907	0,1359	0,218	0,06	3,612	0,0010
Баланс афекту	-0,4504	0,15	-0,308	0,103	-3,003	0,0052
Осмиленість життя	-0,2477	0,0949	-0,673	0,258	-2,609	0,0137
Людина як відкрита система	0,3032	0,0892	1,287	0,379	3,399	0,0018
Емоційне благополуччя	0,1799	0,0906	2,282	1,15	1,985	0,0558
Психологічне благополуччя (С. Keys)	0,2445	0,0941	1,523	0,586	2,597	0,0141
Романтичний сексуальний сценарій	0,1548	0,0637	0,757	0,312	2,431	0,0209
Інструментальний сексуальний сценарій	-0,1621	0,0701	-1,391	0,601	-2,313	0,0273
Гедоністично-комунікативний сценарій	-0,1563	0,0645	-1,411	0,582	-2,423	0,0212

Як видно із табл. 1, прогностична регресійна модель володіє високою надійністю – коефіцієнти R^2 мають високі значення при достатньому їх рівні 0,5. $R=0,95129363$, $R^2=0,90495958$, Adjusted $R^2=0,87525944$, $F(10,32)=30,470$, $p<,00000$, Std. Error of estimate: 12,993. А це означає (див. табл 2), що з імовірністю 90% адаптивності осіб віку ранньої дорослості сприяють психологічне благополуччя за К. Ryff, Баланс афекту, відкритість до світу (шкала Людина як відкрита система), Емоційне благополуччя, Психологічне благополуччя за С. Keys. Однак, Автономія та Осмиленість життя – такі необхідні

людині для почуття психологічного добробуту – не сприяють адаптивності Озі. Ймовірно, спрацьовує специфіка ситуації осіб з соматичними захворюваннями та інвалідністю. Можна припустити, що такі люди не можуть бути повністю незалежними, оскільки потребують підтримки та допомоги близьких у зв'язку зі станом здоров'я. Можливо, для адаптивності їм не варто осмислювати свою ситуацію до кінця, необхідна робота механізмів психологічного захисту для утримання психічної рівноваги та емоційного балансу.

Примітно, що наявність кохання сильно підвищує рівень адаптивності Озі, адже Романтичний сексуальний сценарій увійшов до регресійної моделі з високими показниками ($t=2,431$ при $p \leq 0,0209$). А от ставлення до сексуальності як до інструменту досягнення інших цілей (матеріального добробуту, кар'єри, утримання біля себе партнера тощо) не сприяє адаптивності. Також ставлення до сексуальності виключно як до засобу задоволення чи спілкування (гедоністично-комунікативний сценарій) не сприяє адаптивності.

На наступному етапі статистичної обробки та аналізу даних було створено регресійну модель для показника соціально-психологічної адаптації Озі у зв'язку із сексуальними сценаріями (див. табл. 3 і 4).

Таблиця 3

Прогностична модель для показника Адаптація осіб з інвалідністю (N=122) в контексті їхніх сексуальних сценаріїв

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
2	0,9161	0,8393	0,7933	7,1381

c. Predictors: (const) Ігровий, Власницький, Альтруїстичний, Романтичний, Бажання, Раціональний, Трансцендентний, Самореалізаційний, Патріархальний, Рекреативний сексуальні сценарії.

Dependent variable: **Адаптація**

Модель 2 також володіє високою прогностичністю, адже $R=0,91613362$, $R^2=0,83930080$, Adjusted $R^2=0,79338674$, $F(10,35)=18,280$, $p < 0,00000$, Std. Error of estimate: 7,1381. А це означає, що на дуже високому рівні імовірності використання романтичного, сценарію бажання, альтруїстичного, рекреативного та трансцендентного сексуальних скриптів призводить до соціально-психологічної адаптації Озі. Отже, наявність романтичних стосунків та сексуального бажання допомагають молоді з інвалідністю почувати себе повноцінно та адаптовано. Сексуальні стосунки, які дають трансцендентні відчуття

Таблиця 4

Лінійні коефіцієнти для предикції залежної змінної Адаптація осіб з інвалідністю (N=122) в контексті їхніх сексуальних сценаріїв

	Non-standardized coefficients		Standardized coefficients		t	p-level
	Beta	Std.Err. – of Beta	B	Std.Err. – of B		
Intercept			-18,4698	11,4619	-1,61141	0,116074
ІГРОВИЙ	-0,2489	0,076242	-0,7053	0,21605	-3,26457	0,002454
ВЛАС-НИЦЬКИЙ	-0,42878	0,074645	-2,5637	0,4463	-5,74426	0,000002
АЛЬТРУЇС-ТИЧНИЙ	0,314014	0,088298	1,0437	0,29349	3,55631	0,001102
Романтичний	0,749405	0,075333	2,1194	0,21305	9,94786	0,000000
Бажання	0,288182	0,081849	1,2658	0,3595	3,52091	0,001216
Трансцендентний	0,22055	0,077018	0,6981	0,24377	2,86363	0,007031
Самореалізаційний	-0,32522	0,092566	-0,9988	0,2843	-3,51335	0,001242
Патріархальний	-0,4438	0,106585	-0,9966	0,23936	-4,16383	0,000194
Рекреативний	0,416531	0,092393	1,2453	0,27622	4,50825	0,000070

Dependent Variable: АДАПТАЦІЯ

та відновлення є серйозними чинниками адаптації ОзІ. А от підкорення або домінування, почуття власності стосовно партнера (Власницький сценарій), поверхневе, несерйозне ставлення до стосунків, як до гри (Ігровий сексуальний скрипт), слідування патріархальним настановам (Патріархальний сценарій) та звуження мотивації на темі реалізації сексуальності (Самореалізаційний сексуальний скрипт) призводять до зниження адаптації молоді з інвалідностями внаслідок соматичних захворювань.

Література:

1. Гупаловська В. А. Адаптація опитувальника психодіагностики сексуальних стилів «Multidimensional Sexual Approach Questionnaire (MSAQ)». *Габітус*. 2021. Вип. 21. С. 62–71. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.21.10>
2. Гупаловська В. А. Опитувальник психодіагностики сексуальних сценаріїв «Типи сексуальних сценаріїв»: розробка та валідація. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 31(70). Т. 4. С. 8–21. DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/02>
3. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології : [монографія]. 2009. Київ : «М.П.Леся».
4. Keyes C. L. M., Annas, J. Feeling Good and Functioning Well: Distinctive Concepts in Ancient Philosophy and Contemporary Science. *Journal of Positive Psychology*. 2009. No 4. P. 197–201. DOI: 10.1080/17439760902844228
5. Keyes, C. L. M. (2009) Atlanta: Brief Description of the Mental Health Continuum Short Form (MHCSF). URL: <https://peplab.web.unc.edu/wp-content/uploads/sites/18901/2018/11/MHC-SFoverview.pdf> (accessed: 02.02.2023).